

Міністерство освіти науки України
Училище Косівського інституту ПДМ ЛАМ
Циклова комісія фундаментальних та професійно орієнтованих
дисциплін

Здійснення індивідуального підходу до студентів на заняттях з рисунку

Тема:

**Натюрморт з 2-х 3-х предметів побуту Лінійно-
конструктивна побудова з легкою прокладкою
світлотіні.**

Викладач: Біла Н.О.

Косів 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1 Індивідуальний підхід на занятті з рисунку.....	5
1.1 Підготовка викладача до заняття.....	8
1.2 Постановка натюрморту.....	14
Розділ 2. Структура і зміст завдання	
2.1 Попередній аналіз постановки. Композиційне розміщення зображення на листі паперу.....	18
2.2 Передача характеру форми предметів та їх пропорцій.....	22
2.3 Конструктивний аналіз форми предметів з урахуванням законів перспективи.....	25
2.4 Виявлення плановості предметів за допомогою лінії різної товщини та легкого тону.....	31
2.5 Узагальнення та підведення підсумків роботи.....	34
Розділ 3. Контроль навчальних досягнень студентів.....	36
Висновки.....	41
Список використаної літератури.....	42

Вступ

“Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій і творчій праці...”

В.Сухомлинський

Проблема індивідуального підходу до студента – одна з найбільш складних і малодосліджених. Індивідуальний підхід надає можливість розглядати студента, як суб’єкт процесу навчання, вказує на неповторність індивідуальних механізмів розвитку даної особистості. Індивідуальний підхід в навчанні полягає у вивченні і врахуванні в навчальному процесі індивідуальних і вікових особливостей кожного студента, з метою максимального розвитку позитивних і подолання негативних, індивідуальних особливостей, забезпеченні на цій основі підвищення якості його навчальної роботи, всебічного розвитку.

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості. У процесі створення зображення в студента формуються спостережливість, просторова уява, окомір, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності тощо.

Натюрморт у художньому навчальному закладі – найпоширеніший об’єкт для відшліфовування художньої грамоти, яка сприяє всебічному освоєнню майбутнім фахівцем принципів об’ємно-просторового зображення. Натюрморт може бути простим і складним, як і завдання з його зображення. Відомо що багато проблем у мистецтві і творчих і навчальних вирішувались насамперед у натюрморті. У світовій образотворчій практиці натюрморт часто був для художників засобом для самовираження. В натюрморті найбільш легко виявляються творчі здібності студентів. Саме тому в навчальній практиці натюрморт – найзручніший об’єкт для вивчення і застосування різних техніко- пластичних і техніко – стилістичних рішень.

Розділ 1

Індивідуальний підхід на занятті з рисунку.

“Творчість народжується там, де створюється сплав глибоких знань з досвідом практичної діяльності, який склався в процесі самостійної роботи самовиховання і запозичений у майстрів педагогічної справи. ”

В. Сухомлинський

Заняття з рисунку за допомогою навчально-виховного процесу, сприяє розвитку образотворчої грамоти та творчої особистості студента. Це зробити нелегко, адже всі студенти різні. Саме тому в практиці викладача особливе місце повинен займати індивідуальний підхід до студентів. Це потрібно для того, щоб краще розкрити таланти та здібності студента, зацікавити, адже саме цікавість, прагнення, захоплення сприяють підвищення рівня якості навчання.

В умовах індивідуального підходу суттєво змінюється мета, функція, форма організації заняття. Мета такого заняття – створення умов для виявлення пізнавальної практичної активності студентів. Засобами досягнення такої мети є:

- використання різних форм і методів організації навчальної діяльності;
- створення атмосфери зацікавленості кожного студента;
- стимулювання студентів до висловлень та активної практичної діяльності;
- використання різних способів виконання завдань;
- оцінка діяльності студента не тільки за кінцевим результатом, але й за процесом його створення;
- заохочення прагнення студента знаходити свій підхід до виконання роботи;
- аналізувати способи роботи інших студентів у ході заняття.

Для того, щоб заняття з рисунку зробити продуктивними, цікавими та розвиваючими, потрібно, перш за все, чітко ставити мету, підбирати цікаві

матеріали, логічно, чітко та методично правильно будувати схему заняття, послідовно викладати матеріал, унаочнювати всіма можливими засобами. Це допомагає студентам у процесі навчання робити самостійні логічні висновки, розвиває позитивні емоції, відчуття краси, виховує естетично, розвиває фантазію, уяву, зорову та слухову пам'ять, виховує особистість, прищеплює любов до мистецтва.

«Як почнеш заняття, так воно і пройде». Тому велику увагу потрібно приділяти організаційному моменту. Починаючи заняття, налаштовувати студентів на вивчення тієї чи іншої теми, звертаючись до їх знань, набутих на попередніх заняттях.

Використання таблиць великих розмірів розраховані на фронтальну демонстрацію всім студентам групи, та невеликі начерки, виконані викладачем на полях роботи студента або на невеликих аркушах паперу, мають на меті індивідуальне пояснення навчального матеріалу.

Такі малюнки можуть виконуватися з метою:

- ілюстрування окремих положень усного пояснення, що проводить викладач на протязі заняття;
- демонстрація методичної послідовності роботи над рисунком;
- показ принципів композиційного розміщення;
- показ однієї із стадій виконання рисунка;
- пояснення сутності будови зображуваних об'єктів;
- показ прийомів роботи із різноманітними матеріалами.

Індивідуальних підхід на занятті з рисунку полягає, перш за все, в наступному: ті, студенти у яких більше розвинена слухова пам'ять, сприймають словесне пояснення матеріалу, викладач може повторити незрозумілі моменти ,отже студенти мають можливість прослухати той чи інший матеріал необхідну кількість разів, а студенти з переважаючою зоровою пам'яттю, більше уваги звертають на ілюстративний матеріал, що стосується завдання, таблиці, зразки виконаних робіт.

Індивідуальний підхід дає можливість враховувати сильні і слабкі сторони у здібностях кожного студента, допомагає повніше використати свої можливості, і тим самим їх розвинути.

Самостійна діяльність студента, щодо оволодіння навичками рисунку, яка виконується в домашніх умовах, позитивно впливає на розвиток формування образотворчої грамоти. Контроль домашнього завдання та оцінювання домашніх робіт стимулює студента виробляє успішність. Важливим є, щоб кожен студент відчув силу успіху. Успіх праці – одна з головних умов становлення особистості людини. Успіх праці – внутрішній комфорт радісний настрій основа взаєморозуміння між викладачем та студентом.

Вважаю, що моє завдання, як викладача – допомогти студенту знайти себе в житті; пробудити чи розвинути те творче зернятко, яке є в кожному, тому, що воно закладене нам природою. Але для розвитку творчих здібностей більшості студентів важливою є саме роль викладача.

. Тому на своїх уроках даю можливість реалізуватися кожному. Навіть, якщо у студента не дуже добре виходить практична діяльність. Коментуючи малюнок, вказуючи на помилки, заохочую словами до роботи, знаходжу в кожному малюнку щось добре. При цьому весь час спираюсь на досвід студента і поступово поповнюю його новою інформацією.

Заняття з рисунку сприяють естетичному вихованню студента.

1.1 Підготовка викладача до заняття.

Організація навчального процесу.

Заняття - основна форма організації навчального процесу. Спосіб взаємодії викладача та студента у навчальному процесі визначається організаційними формами навчання. До них належать: практичні заняття з здійсненням індивідуальної роботи, самостійна робота, домашнє завдання та інші. Головною формою організації навчального процесу під час викладання рисунку для студентів вузу є заняття з здійсненням індивідуальної роботи (підходом). Саме на занятті вирішуються важливі завдання формування образотворчих знань, умінь і навичок, естетичного виховання та розвитку пізнавальної активності, спостережливості, уваги, образної пам'яті, нестандартного мислення, та творчої уяви студента.

Якість уроку залежить від педагогічної майстерності викладача, його теоретичної підготовки, методичної вправності, сформованості практичних умінь образотворчої діяльності, розуміння мети, завдань і змісту програми:

1. заняття повино бути проведено на належному методичному рівні з дотриманням загальнодидактичних та художньо-естетичних принципів навчання;
2. кожне заняття передбачає отримання очікуваних результатів навчальної діяльності, підпорядкованої загальній меті заняття;
3. заняття має забезпечувати не лише засвоєння певного обсягу матеріалу, а також впливати на процес формування практичних навичок рисунку та сприяти становленню художнього бачення;
4. під час проведення заняття слід дбати про реалізацію індивідуального підходу до навчання рисунку та врахування вікових і психічних особливостей студента.

Заняття з рисунку вважається ефективним тоді, коли викладач створив належні умови для формування образотворчих знань, умінь і навичок студента, розвитку художніх здібностей.

Матеріально-технічне забезпечення заняття:

для студентів: мольберт, формат листа А 3, олівці різної твердості, витираючі графіт засоби.

Для заняття: мольберти, натюрморт з двох, трьох предметів побуту, однотонна драпіровка без складок, наочні методичні таблиці поетапності виконання завдання, зразки кращих студентських робіт попередніх років.

Тематичний план.

Завдання змістові модулі	Кількість годин		
	Практичних аудиторних занять	Індивідуальних занять	Самостійної роботи домашнє завдання
Натюрморт з 2-х 3-х предметів побуту. Лінійно-конструктивна побудова з легкою прокладкою світлотіні.	21	4	5
Попередній аналіз постановки. Композиційне розміщення на листі	3	1	1

паперу.			
Передача характеру форми предметів та їх пропорцій.	4	1	1
Конструктивний аналіз форми предметів з урахуванням законів перспективи.	4	1	1
Виявлення плановості предметів за допомогою лінії різної товщини та легкого тону.	6	1	1
Узагальнення та підведення підсумків роботи.	4	-	1

Завдання натюрморт з 2-х 3-х предметів побуту (лінійно-конструктивна побудова з легкою прокладкою світлотіні), розрахований на 21 год практичних, аудиторних занять і 4 год індивідуальних занять.

Самостійна робота домашні завдання – 5 год, передбачає активне сприйняття засвоєння і опрацювання теоретичних основ лінійно-конструктивної побудови предметів побуту, закріплення і розвиток вмінь та навичок користування конструктивною побудовою предметів.

Мета завдання та цілі навчання.

Рисунок є основою основ образотворчого мистецтва – живопису, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, основою реалістичного зображення, чи як говорив Мікеланжело, “це вища точка, і живопису, і скульптури, і архітектури; рисунок – першоджерело і корінь всякої науки”. Під словом “рисунок” слід мати на увазі ясне, чітке і виразне зображення форми. Знання академічного рисунка необхідне кожному професійному художникові - майстрові. Малювання як певний вид діяльності людини є складним процесом, що включає пізнання, вивчення дійсності, що оточує людину. У учбовому малюнку головне - вивчення будови форми і правил побудови зображення. Мета і завдання рисунку як учбового предмету абсолютно відмінна від цілей і завдань рисунку творчого. Учбове малювання ведеться на основі вивчення натури для засвоєння необхідних знань і навичок. Учбово-аналітичні завдання мають бути тут на першому місці. Учбовий малюнок створюється під керівництвом викладача. Починаючи з моменту композиційного розміщення зображення на аркуші паперу і до завершення рисунка, студенти за допомогою викладача засвоюють правила графічного зображення і закони побудови форми, конструктивну будову форми предметів, закони розподілу світла на предметах .

Натюрморт – навчальна постановка, відтворююча цілі і задачі, в процесі вирішення яких у студентів формуються нові знання, уміння і навички. Рисунок натюрморту передбачає більш складні навчальні задачі, ніж зображення окремих предметів. Малюючи натюрморт із різних предметів, студент поглиблено засвоює принципи лінійно-конструктивного зображення форми, широко знайомиться з теорією перспективи, отримує можливості творчо використовувати отримані знання і навички.

Натюрморт з двох, трьох предметів побуту(лінійно-конструктивна побудова з легкою прокладкою світлотіні).

Методична ціль : Знайомство з основами лінійно-конструктивної побудови предметів натюрморту:

1) композиційна, де ставляться питання засвоєння основних закономірностей і засобів композиції, формується художній образ;

2) предметна, в процесі вирішення якої розвивається відчуття вирішення форми, об'єму, матеріальності предметів;

3) просторова, цілі якої є засвоєння та виявлення предметів у просторі за допомогою товщини лінії і тону.

Навчальна (знайомство з правилами лінійно-конструктивної побудови предметів).

Розвиваюча (практичні навички виконання лінійно-конструктивного рисунку з дотриманням правил конструктивного рисунку).

Виховна (виховання естетичного і художнього смаку, сприйняття гармонії оточуючого світу, активізація художньо-творчого процесу, вольові якості (ціле направленість, критичність, уміння об'єктивно оцінювати власну роботу).

Для досягнення поставленої цілі і реалізації задач предмета використовуються наступні **методи навчання:**

- Словесний (пояснення, бесіда);
- Наочний (демонстрація, спостереження).
- Практичний (студенти самостійно виконують конструктивний рисунок натюрморту).
- Емоційний (підбір образів, художні враження).

Послідовність в рисунку натюрморту полягає в виконанні роботи від початкової стадії рисунка до його завершення через проміжні етапи. При виконанні рисунка натюрморту кількість етапів визначається складністю постановки.

Відсутність методичної послідовності в роботі приводить до пасивного, бездумного змальовування. Для успішного виконання рисунку необхідно роботу розділити на наступні етапи:

- 1) попередній аналіз постановки;
- 2) композиційне розміщення зображення на листі паперу;
- 3) передача характеру форми предметів та їх пропорцій;
- 4) конструктивний аналіз форми предметів з урахуванням законів перспективи;
- 5) виявлення плановості предметів за допомогою ліній різної товщини та легкого тону;
- 6) Узагальнення та підведення підсумків роботи над рисунком.

П. П. Чистяков згадуючи про значення послідовності в рисунку говорив: “кожна справа потребує незмінної послідовності, потребує, щоб все не починалось з середини чи з кінця, а з початку з основи... порушення послідовності в справах приносить шкоду і приводить до неправильності і плутаниці...” Чистяков П. П. листи, записні книжки, спогади.

На прикладі аналізу нескладного натюрморту пропонується розгляд принципу виконання кожного з етапів.

1.2 Постановка натюрморту.

Рисунок з натури є визначальним методом вивчення образотворчого мистецтва. Саме тому таке велике значення на заняттях з рисунку приділяється натюрморту.

Учебний натюрморт має строго направлену мету: сприяти активізації пізнавальної діяльності студентів. Предмети, поставлені відповідно до дидактичних вимог, допомагають успішно освоїти образотворчу грамоту, а в майбутньому – залучають студентів до самостійної творчої роботи.

Для того, щоб за допомогою натюрморту можна було успішно вирішити навчальні і творчі завдання, він має бути цікавим, а також композиційно і методично правильно сформованим. Це можливо при вірному поєднанні педагогічних принципів і законів композиції. Ось ті педагогічні принципи, які повинен враховувати викладач при постановці учебного натюрморта:

- наочність;
- доступність;
- послідовність;
- систематичність.

Наочність – одна із специфічних особливостей рисунку як навчального предмету. На відміну від малювання по пам'яті або по уяві, учебний натюрморт дає можливість студентам відразу побачити змальований об'єкт, вивчити його уважно і всесторонньо. А від викладача вимагається, щоб натюрморт був зовні привабливим. Емоційна сторона грає важливу роль в навчанні, викликає творче відношення до малювання. Цікавий і красивий натюрморт не лише сприяє вихованню естетичного смаку студентів, але й надовго залишається в їх пам'яті, малюється із задоволенням, цілком захоплює їх увагу.

Під **доступністю** мається на увазі міра складності завдання. Натюрморт має бути складений з врахуванням фізичних і розумових здібностей кожної вікової групи, відповідати можливостям студентів. З дуже складним

завданням вони просто не впораються, а дуже просте не принесе жодної користі.

У основу постановки натюрморту має бути покладений принцип **послідовності** навчання. Виходячи з цього принципу, кожне подальше учбове завдання має бути підготовлене попереднім, і, у свою чергу, бути основою для вирішення чергового завдання. Щоб учні могли легко впоратися з рисунком натюрморту, складеного з предметів складної форми і різної тональності, їх потрібно до цього підготувати. Базою для вирішення подібних типів натюрмортів мають бути прості натурні постановки, які дозволяли б студентам накопичити необхідний запас знань і навиків в рисунку для вирішення складніших завдань.

Ще один педагогічний принцип, який враховується при постановці навчального натюрморту, – це **систематичність**. Мається на увазі, що цей процес підпорядкований якійсь єдиній системі і виконується по одних правилах, принципах і композиційних законах.

Постановка натюрморту — процес творчий. Кожен викладач підходить до його здійснення індивідуально, виходячи зі своїх власних поглядів і смаків та закладає основні вимоги створення композиції натюрморту.

При складанні натюрморту треба думати про те, щоб предмети складали цікаву в художньому відношенні групу, ритмічно організовану, добре підібрану за формою, таку, що відрізняється композиційною завершеністю. Але обов'язково необхідно пам'ятати, що предмети в натюрморті мають бути організовані тематично, мати смисловий зв'язок і нести в собі певну ідею. Навіть у натюрмортах, складених з вузьким учбовим завданням, предмети повинні підбиратися з врахуванням їх змістовної єдності. Безглуздою виглядатиме постановка, де зібрані предмети, чужі по своєму функціональному призначенню (наприклад, витончена фарфорова ваза, глиняний горщик і молоток).

Предмети мають бути різноманітними за формою і розмірам. Предмет, призначений скласти центр композиції, має бути найбільш характерним. Розташування предметів має бути ритмічне як по фронтальному розташуванню, так і в глибину. Основні предмети, як правило, займають другий план. На передньому плані встановлюються дрібніші або нижчі предмети. Вони ніби підводять глядача до центру композиції. Така схема розташування елементів натюрморту по планах зумовлена наступним: якщо поставити на передньому плані великі предмети, вони можуть загородити тих що стоять ззаду і таким чином зробити їх невидимими. Звідси виходить важливий методичний вивід: предмети в натюрморті повинні розташовуватися так, щоб не заважати сприйняттю один одного. Більш того, взаємне розташування повинне підкреслювати, виявляти характерні особливості елементів постановки. Масивний предмет, поставлений поряд з дрібним, виявить масштабність того і іншого. Предмети в натюрморті повинні частково перекривати один одного або знаходитись на відстані один від одного але тільки не торкатися один одного своїми контурами. Розглянемо приклади постановки натюрморту.

Постановка натюрморту розташована нижче лінії горизонту.

Розділ 2

Структура і зміст завдання.

2.1 Попередній аналіз постановки. Композиційне розміщення зображення на листі паперу.

Мета

Навчальна: вивчити правила компоновки натюрморту, сформувати навички грамотного композиційного розміщення натюрморту на листі паперу.

Розвиваюча: розвивати відчуття композиції, творчу уяву студентів.

Виховна: виховувати відчуття гармонії.

Натюрморт – жанр образотворчого мистецтва який присвячений зображенню речей, які оточують людину розміщених, як правило в реальному побутовому оточенні і композиційно організованих в єдину групу.

Композиція – це цільне об'єднання всіх частин твору мистецтва для найбільш яскравого зображення його змісту.

Перед початком роботи потрібно роздивитись натюрморт з різних точок зору і вибрати найбільш цікаве положення. Потрібно подумати як найкраще за компонувати натюрморт, для цього існують правила компоновки натюрморту:

- визначаємо як покласти формат по вертикалі чи по горизонталі, це залежить від зображуваної постановки та ракурсу (рис.1). За допомогою метода візування визначається відношення ширини до висоти постановки(рис.2). Якщо пропорції загальної плями натюрморту вищі ніж ширші, тоді формат кладемо по вертикалі, якщо навпаки, тоді по горизонталі. В цьому методі сторона олівця використовується як вимірювальний інструмент. На ньому можна візуально зафіксувати величини постановки і провести їхнє порівняння між собою. Щоб виміри були точними, потрібно весь час олівець тримати тільки на витягнуту руку і не використовувати короткі олівці.

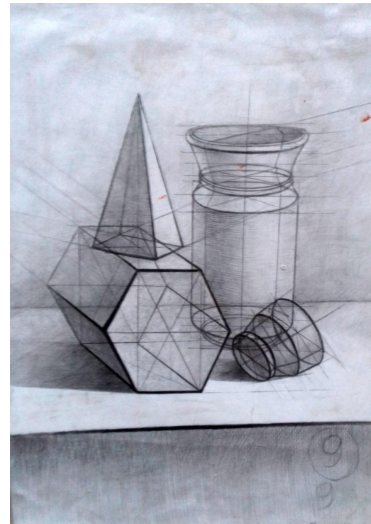
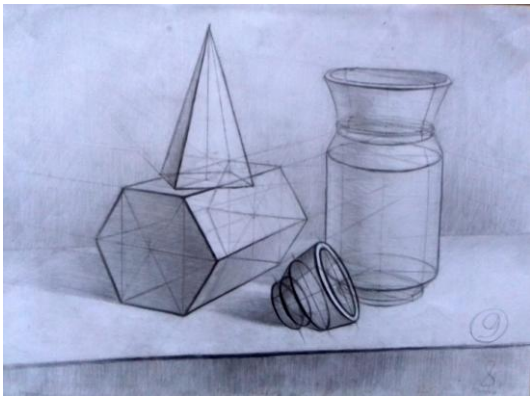

рис.1

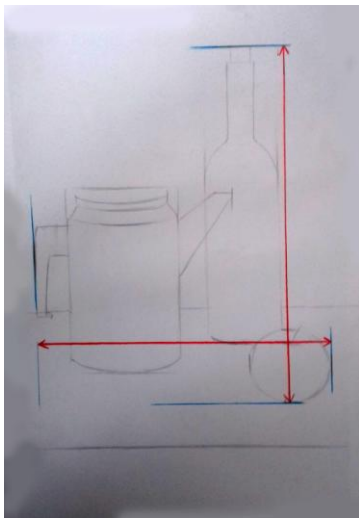

рис.2

- правильний вибір розміру і розташування натюрморта на визначеному форматі. Важливо закомпонувати всю групу предметів так, щоб лист паперу був планомірно заповнений. Потрібно слідкувати за тим, щоб зображувані предмети не впиралися в край паперу і навпаки не залишалось багато вільного місця. Розмічаєм праву, ліву, нижню і верхню границю рамки в яку вписується натюрморт. При визначенні спільних границь рисунка можна користуватися паперовою рамочкою з вирізом, що повторює пропорції аркуша, на якому буде зроблений малюнок. По мірі накопичення досвіду потреба в рамці відпадає. Корисно зробити кілька ескізів композиції малого формату.

- визначення загальної величини кожного предмета натурної постановки та розміщення їх на площині формату. Також використовуємо метод візування вимірюєм кожен предмет порівнюючи до загальної маси постановки. Розмічаємо легкими лініями величину характерну для кожного предмета ширина та висота.

Деякі студенти допускають помилки з визначенням величини зображення предметів по відношенню до розміру формату з розміщенням предметів на площині формату. Як би не старався студент промалювати предмети він ніколи не досягне завершеності рисунка його цільного сприйняття, якщо не буде правильно за компоноване зображення.

Виконання практичного завдання.

Правильна компоновка натюрморту на заданому форматі.

Тематичні запитання.

1. Як називається перший етап виконання рисунку?
2. Як за компоувати натюрморт по вертикалі чи по горизонталі листа паперу?
3. Назвіть правила компоновки натюрморту на заданому форматі?
4. Яке розташування предметів на ваш погляд є правильним?

Вміння компоувати малюнок на обмеженому аркуші паперу впливає на розвиток окоміру, так як доводиться швидко знаходити точні внутрішні співвідношення деталей предмета до його загальної, взятої у відповідності з розмірами листа, величиною. Компонування розвиває і почуття гармонії.

2.2 Передача характеру форми предметів та їх пропорцій.

Мета

Навчальна: навчитись відтворювати реальну форму предметів, пропорції загальної форми та їх елементів.

Розвиваюча: розвивати уміння аналізувати форму предметів, розвивати зорову систему тобто навчати передачі пропорцій.

Виховна: виховувати спостережливість, порівняння та дисциплінованість у роботі.

Слово «пропорція» в перекладі з латині позначає «співвідношення», «відповідність». Порівнюючи предмети, що оточують нас, по величині, висоті, ширині, об'єму ми можемо сказати, що одні з них довгі, а інші короткі, високі і низькі, широкі і вузькі, великі і маленькі і так далі. Встановлюючи співвідношення між предметами і між частинами форми окремого предмету, ми з'ясовуємо їх пропорційні характеристики.

Пропорції обумовлюють правильне зображення характерних рис предмета. Під пропорцією розуміється відношення частин цілого між собою і цілим. Пропорція визначає співвідношення окремих частин предметів між собою. Правильне встановлення пропорцій у своїй єдності - це пропорційно-гармонічний лад порушення якого, позбавляє зображення художньої виразності. Пропорція один із головних засобів який застосовують у мистецтві.

Правила визначення пропорцій предмета:

1. порівняти висоту з шириною;
2. визначити, що в предметі більше - висота чи ширина;
3. уявно визначити, наскільки висота більша ширини або скільки разів ширина предмета вкладається в його висоті. Намітити це на папері;
4. при передачі окремих частин предмета, порівнювати їх;

5. всі виміри проводимо візуально за допомогою олівця у витягнутій руці, метод візування;
6. малюючи групу предметів, слід взаємопорівнювати їх за формою і розміщенням(рис.3).

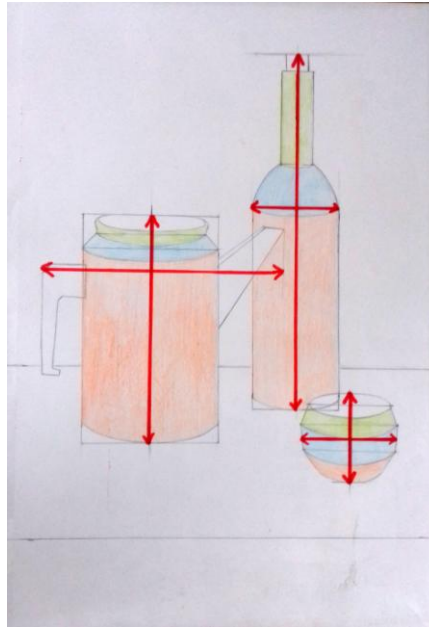

рис.3

Форма — (лат. forma «форма, зовнішній вигляд») це єдність внутрішньої конструкції і зовнішньої поверхні об'єкту - взаємне розташування контурів предмету. Форма предмету, поряд з кольором, розмірами, освітленістю і іншими чинниками впливає на зовнішній вигляд предмету.

Важливу роль для передачі форми предмету виконує вісь симетрії. Вісь симетрії – дзеркальне відображення. Оскільки контури одного і того ж предмету відповідають один одному можемо стверджувати, що предмет є симетричним. Симетрія – відповідність незмінності. Використовуючи вісь симетрії, форма предмету буде виглядати рівною симетричною.

Виконання практичного завдання.

Знайти пропорції кожного з предметів натюрморту та передати їх форму використовуючи вісь симетрії.

Тематичні запитання.

1. Що таке пропорція предметів?
2. Які існують правила визначення пропорцій?
3. Чи залежить зовнішній вигляд предмета від його пропорцій?
4. Що таке форма предмета та вісь симетрії?

2.3 Конструктивний аналіз форми предметів з урахуванням законів перспективи.

Мета

Навчальна: вивчити конструктивні особливості побудови предметів натюрморту, удосконалювати знання з лінійної перспективи.

Розвиваюча: розвивати вміння аналізувати порівнювати.

Виховна: виховувати здатність до конструктивного мислення при малюванні натюрморту з натури.

Великий італійський живописець скульптор і архітектор Мікеланджело Буонаротті говорив: “малюють не руками а головою”. Цим він хотів підкреслити, що художник не автоматично копіює природу, а передає те образне поняття про предмет, яке склалося в його свідомості.

Для правильної побудови предметів і передачі їх трьохвимірності на площині листа ми використовуємо конструктивний рисунок – це малюнок зовнішніх контурів предметів як видимих так і невидимих виконаний за допомогою ліній побудови.

Конструкція предмета передається умовно лінією так ніби предмет прозорий (рис.4). Такий прийом дозволяє відволіктись від другорядних якостей, сфокусуватись на формі і тренувати просторове мислення. Що ж потрібно розуміти під терміном “конструкція” ? Термін “конструкція” походить від латинського слова construction, що означає “будову” , “побудову”, “структура”, “план”, ” взаємне розташування і співвідношення ”.

рис.4

Конструювати – це означає організовувати, створювати, будувати, складати згідно з певним планом. Під час малювання з натури, аналізуючи конструкцію форми предмету необхідно ясно представляти його будову в усіх складових частинах, як видимих оком, так і невидимих. Уміти бачити натуру – це означає вміти аналізувати її будову. Малювати треба завжди свідомо, а не копіювати механічно все що бачить око. Створюється “каркас” того об’єкту, який потрібно намалювати. А для того, щоб створити такий каркас, вам необхідно проаналізувати натурний предмет. Конструктивний малюнок починається з аналізу. Потрібно проаналізувати кожен предмет і складні предмети перетворити на прості геометричні форми (Рис.5).

рис.5

Предмети простої форми в своїй основі мають одну геометричну фігуру а предмети складної форми – декілька геометричних фігур. Більш складні предмети зазвичай називають комбінованими маючи на увазі, що даний об'єкт в своїй основі має суму геометричних тіл. До таких предметів можна віднести наприклад предмети побуту. Не випадково художники підкреслюючи геометричну форму предметів так і говорять «Цей предмет має кубічну форму, цей - циліндричну, а цей – кулеподібну і т.п.».

Геометрична основа побудови об'єктів оточуючого світу зовсім не означає, що при малюванні потрібно зображати геометричні форми. За зовнішніми рисами предмета необхідно побачити його конструкцію, а потім в рисунку побудувати форму предмета у вигляді простих геометричних тіл, фігур чи площин, ускладнюючи її до повного реалістичного зображення. А які є геометричні тіла? Це куб, куля, циліндр, конус, призма. Для прикладу візьмемо глечик (рис.6). З яких геометричних форм він складається. Можна уявити, що горло глечика – це циліндр, а основна частина складається із кулі і двох зрізаних конусів. Або, наприклад, шафа, або стіл диван, - складається з чотиригранної призми, або може бути з кубів. Тому перший крок – вчимося

рис.6

Знаходити у всьому що нас оточує прості геометричні тіла (Рис.7). Це допоможе розвинути об'ємне мислення.

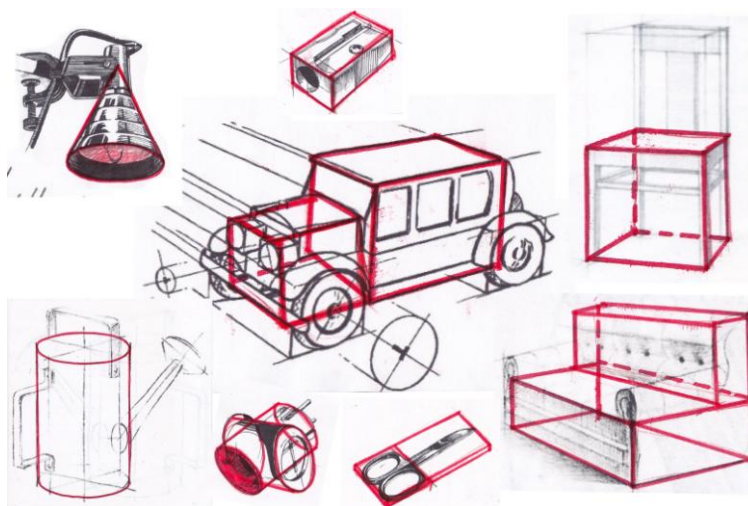

рис.7

Другий крок – зображення “каркаса”. Потрібно навчитися правильно розміщувати геометричні тіла, з яких складається зображуваний предмет в просторі. Для цього потрібно знання лінійної перспективи. Тобто потрібно знати, що таке лінія горизонту, точки сходу, як користуватися цими знаннями.

Отже що таке лінія горизонту. Слово горизонт всім звичайно знайоме. Ми називаємо цим словом лінію яка відділяє видиме небо від видимої землі. Умовно можна рахувати що перспективний горизонт і знайомий нам географічний горизонт у нашому зорі співпадають. Площина горизонтальна

безкінечна, як знаходиться на висоті очей видима в вигляді прямої горизонтальної лінії, називається в перспективі горизонтом.

Лінія горизонту – це уявна лінія яка знаходиться на рівні очей (Рис.8).

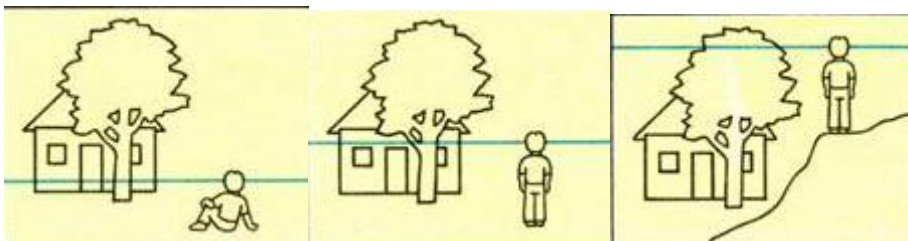

рис.8

Всі предмети які знаходяться нижче цієї лінії ми бачимо зверху, верхню поверхню, а предмети які знаходяться вище лінії горизонту – бачимо знизу, нижню поверхню. Всі горизонтальні лінії, які знаходяться нижче перспективного горизонту при віддаленні ніби піднімаються вгору, а лінії розташовані вище горизонту при віддаленні опускаються вниз. Якщо ви сядете на землю то перспективний горизонт опуститься разом з вами, якщо підніматися вгору, піднімається і він.

Важливе значення має також побудова еліпсів. Еліпс – це круг, який лежить в площині (рис.9).

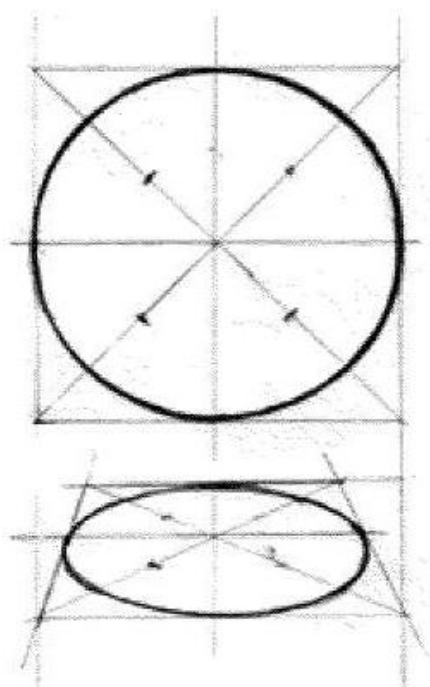

рис.9

Визначаємо положення еліпсів. Потрібно збудувати верхній і нижній еліпси предметів натурної постановки. Близьчі до нас частини еліпсів повинні бути трошки ширші і більш темно намальовані, ніж дальні, а їх краї повинні бути заокруглені. Слідкуємо за симетрією. Нижній еліпс потрібно намалювати більш розвернутим (тобто ширшим) ніж верхній (рис10).

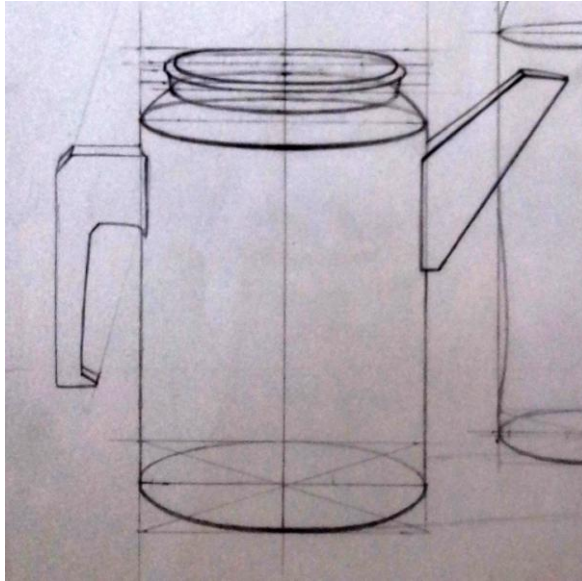

рис.10

Виконання практичного завдання.

Лінійно-конструктивна побудова предметів постановки з урахуванням законів перспективи.

Тематичні запитання.

- 1.Що таке конструктивний рисунок?
2. Чому ми вчимося бачити у всьому що нас оточує прості геометричні тіла?
- 3.Що таке лінія горизонту?
- 4.Що таке еліпс?

2.4 Виявлення плановості предметів за допомогою лінії різної товщини та легкого тону.

Мета

Навчальна: навчитись досягати зрозумілості лінійного рисунка за рахунок поєднання ліній різної товщини і сили по мірі віддалення від глядача, різниці в силі видимих і не видимих ліній, ліній побудови.

Розвиваюча: розвивати просторову уяву, загальну графічну культуру, чіткість прямих і овальних ліній, акуратність, техніку штриха.

Виховна: виховувати працьовитість, охайність, точність у роботі.

Для того щоб на двохвимірній площині листа паперу передати трьохвимірний простір оточуючого нас світу потрібно навчитись створювати ілюзію простору об'єму світла.

Познайомимось з прийомами які дозволяють передати простір в лінійному малюнку за допомогою товщини і тону лінії. Змінюючи товщину і силу тону лінії можна передати глибину простору в лінійному малюнку. Потрібно навчитись змінювати товщину і тон лінії в залежності від положення об'єкта зображення в просторі його форми.

Контур предметів розташованих на передньому плані зображати потрібно білші товстими і темними по тону лініями, на задньому плані - тонкими і світлими. Якщо поверхня об'єкта зображення іде в глибину простору змінюйте товщину контурної лінії постійно підсилюючи, або послаблюючи натиск на олівець, тобто працюйте різною лінією. Передня частина предметів малюється потовщеною лінією з поступовим послабленням до країв.

Тверді олівці потрібно використовувати для малювання заднього плану і світлих сторін об'єктів зображення м'які для зображення переднього плану і тіньових сторін. Використовуючи в одній роботі лінії різної товщини і тональності робить рисунки більш живими.

Об'єм предмета в рисунку передається за допомогою ліпки форми світлотінню – тоном. Тон – це фізична характеристика світла кількість і якість світла на поверхні предмета. Світло падаючи на поверхню об'єкта міняється в тоні в залежності від положення площин в просторі по відношенню до джерела світла. Приступаючи до виконання об'єму предметів перш за все потрібно визначити світле і темне місце на постановці. Для цього потрібно уважно прослідкувати за напрямом променів світла і визначити на яку поверхню промені світла попадають прямо, а на які площини вони частково потрапляють, ніби ковзаючи по них, утворюючи власну тінь предмета. Потім потрібно намітити тіні падаючі від кожного предмета. Спочатку потрібно прокласти тоном тіньові місця на кожному предметі, це допоможе чіткіше побачити масу кожного предмета, після цього прокладаються півтіні, підсилюючи тіні в тіньових місцях, а також прокладаються тіні, які падають від предмета.

Кожна лінія кожний штрих, які накладаються на площину паперу допомагають виразити об'єм і форму кожного предмета. Штрихи наносяться по формі для цього потрібно прослідкувати, як згинається поверхня предмета.

Коли чітко промальована форма кожного предмета потрібно подивитися на свій рисунок на відстані, щоб окремі предмети не були занадто сильними по тону і не випадали з рисунка перевірити силу рефлексів. Рефлекси не потрібно робити дуже світлими, вони не повинні бути такі як півтінь, чи навіть світло. Рефлекси світліші за тінь, але темніші за півтінь.

Виконання практичного завдання.

Виявлення плановості предметів натюрморту за допомогою лінії різної товщини та легкого тону.

Тематичні запитання.

1. Скільки вимірів має простір?

2. За допомогою яких прийомів можна передати простір в лінійному малюнку?
3. В яких випадках при передачі простора товщиною лінії використовується різна лінія?
4. Якою цілю в рисунку використовують олівці різної м'якості?

2.5 Узагальнення та підведення підсумків роботи над рисунком.

Мета

Навчальна: навчитись узагальнювати роботу, підпорядковувати деталі цілому.

Розвиваюча: розвивати об'єктивність в оцінюванні власної роботи.

Виховна: виховувати критичність, вміння бачити помилки.

На заняттях з рисунку останнім етапом малювання завжди є етап узагальнення. Цей етап ведення роботи не дуже тривалий, відносно останніх етапів малювання, але не менш важливий.

Скільки б не було предметів в натюрморті — це є єдина композиція. Захоплюючись опрацюванням предметів і їх деталей, ви забули, що вони є частинами цілого. На етапі узагальнення рисунка ми знову повертаємося до великих форм, великих мас, прагнемо дивитися на малюнок цілісно.

Також на цьому останньому етапі потрібно підводити підсумки виконаної роботи. Перевірити загальний стан малюнка, підпорядковувати деталі цілому, уточнити малюнок в тоні.

Закінчуючи рисунок потрібно уважно перевірити загальне враження від зображуваної натури цільність зорового сприйняття. Враховуючи закони сприйняття потрібно в рисунку виділити головне і пом'якшити другорядне, виявити плановість.

Виставлення виконаних робіт та колективне обговорення виявлення помилок та на завершення притча. Для досягнення поставленої цілі використовую емоційний метод навчання (підбір образів, художнє враження).

Одного дня, мандруючи по країні, мудрець прийшов в одне місто, в якому того дня зібралися кращі майстри живопису і влаштували між собою змагання на звання кращого художника. Багато гарних майстрів взяли участь в цьому конкурсі, безліч прекрасних картин представили вони на розгляд строгих суддів. Конкурс вже ішов до завершення, коли судді

несподівано виявилися в замішанні. Належало вибрати кращу з двох картин, що залишилися. дивилися вони на прекрасні полотна, перешіптувалися між собою і шукали в роботах можливі помилки. Але, як не старалися судді, не було знайдено ними ні єдиної вади, жодної зачіпки, які вирішили б результат конкурсу. мудрець, спостерігаючи за тим, що відбувається, зрозумів їх скруту і вийшов з натовпу, пропонуючи свою допомогу. Впізнавши в мандрівнику відомого мудреця, судді з радістю погодилися. Тод він підійшов до художників і сказав: — Майстри, ваші картини прекрасні, але повинен визнати, я сам не бачу в них вад, як і судді, тому я попрошу вас чесно і справедливо оцінити свої роботи, а потім назвати мені їх недоліки. Після довгого огляду своєї картини, перший художник відверто визнав: — Вчитель, як не дивлюся я на свою картину, не можу знайти в ній вад. Другий художник стояв мовчки. — Ти теж не бачиш вад, — запитав мудрець. — Ні, я просто не упевнений з якого з них слід почати, — чесно відповів збентежений художник. — Ти переміг в конкурсі, — сказав, посміхнувшись, мудрець. — Але чому, — вигукнув перший художник, — адже навіть я не знайшов жодної помилки в своїй роботі! Як міг у мене виграти той, хто знайшов їх у себе в безлічі? — Майстер, що не знаходить в своїх роботах вади, досяг межі свого таланту. Майстер, що помічає вади там, де їх не знайшли інші, ще може удосконалюватися. Як міг я присудити перемогу тому, хто завершивши свою дорогу, досяг того ж, що і той, хто свою дорогу продовжує?, — відповів мудрець.

Рисунок як учбовий предмет потребує багато зусиль і ціле направленої праці. Малювання з натури предметів з лінійно – конструктивною побудовою ставить за мету правильно спостерігати і пізнавати навколишній світ.

Розділ 3

Контроль навчальних досягнень студентів.

Важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу на занятті з рисунку є контроль навчальних досягнень студентів.

Під поняттям "контроль" розуміють виявлення, вимір і оцінку результатів навчально-практичної діяльності студентів. Процедуру виявлення і виміру називають перевіркою знань умінь і навичок.

Контроль є важливим структурним компонентом навчального процесу. Його основною функцією є забезпечення зворотного зв'язку: зовнішнього (контроль, який здійснює викладач), і внутрішнього (самоконтроль студента). Контроль є органічним елементом навчальної діяльності на занятті. Він має на меті виявити досягнуті результати і, таким чином, слугує для викладача формою зворотного зв'язку, без якого неможливе якісне управління процесом навчання. У цій функції контроль є основою для вдосконалення чи корекції змісту, методів і прийомів роботи, а відтак дозволяє постійно стежити за виконанням програмних вимог з предмету. Традиційно він здійснюється викладачем.

Контроль має велике значення і для самих студентів. В поєднанні з самоконтролем він серйозно впливає на мотивацію навчання, підвищує відповідальність студентів за виконувани навчальні завдання, формує в них риси дисциплінованості, акуратності й системності в роботі тощо. Контроль передбачає постійне спостереження за процесом навчання, спеціально організовану перевірку етапів завдання, яке виконують студенти шляхом виведення поточних оцінок перевірки домашніх завдань, перевірки виконаних уадиторних завдань екзаменаційної перевірки кожного семестру.

У більш конкретних вимірах контроль покликаний виконувати такі функції: навчальну — спостереження за процесом навчання студентів і ходом реалізації навчальної програми; діагностичну — допомагає з'ясувати успіхи і прогалини у засвоєнні знань, умінь і навичок; виховну — сприяє

формуванню у студентів дисципліни праці тощо; стимулюючу — розвиває спонукає до навчання; управляючу — дає можливість корегувати процес навчання та ін.

Зважаючи на таку, утверджену в нашій традиції значущість контролю і оцінювання, до них ставляться і певні конкретні вимоги.

1. Контроль повинен мати системний характер, бо лише в цьому випадку вплив його на процес навчання буде стійким. Безсистемність і "випадковість" (епізодичність) контролю завжди вносять елемент нервозності й негативно позначаються на навчанні.

2. Як і саме навчання, так і контроль та оцінювання повинні носити індивідуальний характер, передбачати врахування як індивідуальних можливостей студента праці та наполегливості на занятті.

3. Викладач повинен постійно прагнути до того, щоб його оцінка діяльності студента була об'єктивною і, по можливості, зближувалася з самооцінкою студента. Свідомі чи несвідомі похибки викладача можуть завдати великої шкоди морально-виховного характеру.

4. Дирекція закладу, будучи учасником контролю та оцінювання досягнень студентів, покликана забезпечувати єдність вимог щодо всіх студентів і з боку всіх викладачів.

5. Система контролю повинна бути відкритою, а кожна оцінка — супроводжуватися обґрунтуванням.

6. Контроль і оцінювання викладачем досягнень студентів передбачає обов'язкову доброзичливість між обома суб'єктами навчання. Контроль — не покарання, а допомога в усвідомленні своїх успіхів і нових завдань.

Згідно з діючою системою комплексної перевірки знань умінь та навичок студентів, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань студентів здійснюється за 12-ти бальною системою яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Форми контролю знань студентів: підсумковий семестровий.

Підсумковий контроль забезпечує оцінку результатів навчання студентів певного освітньо-кваліфікаційного рівня на проміжних або заключному етапах їх навчання. Він включає семестровий контроль і державну атестацію студентів.

Семестровий контроль з дисципліни рисунок проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Критерії оцінки знань студентів.

Рівні досягнень	За 12-ти бальною системою	Критерії оцінювання
1.початковий	1	Студент частково відтворює завдання однозначно його характеризує демонструє недостатні навички та вміння.
	2	Студент на елементарному рівні демонструє знання та вміння. Вміє відтворювати натюрморт на площині користуючись обмеженими навичками. Працює не послідовно.
	3	Студент здатний сприймати та відтворювати окремі фрагменти рисунку володіє незначною частиною матеріалу

		користуючись обмеженими навичками.
2.середній	4	Студент може просто відтворювати завдання на середньому рівні. В цілому розуміє задачі. Виконання не задовольняє мінімальні критерії.
	5	Студент демонструє що вміє користуватися засобами зображення. Не відтворює пропорцій. Виконання задовольняє мінімальні критерії.
	6	Студент має достатньо сформоване художнє мислення але не завжди послідовно та логічно зображує окремі складові малюнку виявляє знання та розуміння основних положень.
3 достатній	7	Студент робить несуттєві помилки. Порушує послідовність зображення. малюнок недостатньо цілісний.
	8	Студент робить деякі незначні практичні помилки. Усвідомлено працює над рисунком. Володіє достатнім рівнем теоретичних і практичних знань. Вміє аналізувати натюрморт komponувати його на аркуші відтворювати об'єкт цілісно.
	9	Студент виявляє достатньо вмінь для відображення об'єкту але допускає неточності у використанні технічних прийомів рисунку. Вміє підпорядкувати

		деталь великій формі. Трапляються поодинокі недоліки в оформленні своїх задумів.
4. високий	10	Студент має міцні знання і вміння але допускає несуттєві неточності у використанні спеціальних знань і навичок. Вміє аналізувати об'єкт та відтворювати його на форматі за законами повітряної перспективи лінійно- конструктивно будувати предмети передовати форму об'єм простір предметів.
	11	Студент володіє високим рівнем теоретичних знань і вміє користуватись ними на практиці. Вміє аналізувати натюрморт та відтворювати його на площині за законами лінійної та повітряної перспективи будувати предмети передавати форму і об'єм простір
	12	Студент має міцні ґрунтовні знання і вміння матеріалу у межах програми здатний систематизувати узагальнювати свідомо сприймати і відтворювати завдання має достатньо високий рівень художнього смаку використовує набуті художні вміння навички та власні здібності.

ВИСНОВКИ

На заняттях з рисунку вдалося виконати поставлене завдання, намалювати натюрморт з 2-х 3-х предметів побуту (лінійно конструктивне вирішення з легкою прокладкою світлотіні), студенти 1-го курсу з задоволенням працювали і добилися доброго результату. Поетапне ведення рисунку та обмежена кількість академічних годин тримали студентів у тонусі і всі старалися вчасно та правильно завершити кожен із етапів.

Індивідуальний підхід здійснювався до кожного студента під час роботи, виробив більшу наполегливість, акуратність, сміливість у роботі. Студенти не боялися говорити, що в них не виходить, що вони не розуміють, які вони бачать помилки у своїй роботі, оскільки з боку викладача не було ніякої критики, а навпаки лише правильний напрямок на вдале завершення роботи.

Індивідуальний підхід дозволяє за рахунок організації освітнього процесу більш повно враховувати інтереси, схильності й здібності студентів, створювати умови для продуктивного навчання.

Здійснюючи індивідуальний підхід відбувається навчання студентів з урахуванням особливостей темпераменту, характеру, здібностей, мотивів та інтересів. Індивідуальний підхід робить позитивний вплив на формування особи кожного студента при умові, якщо він здійснюється в певній послідовності і системі, як безперервний, чітко організований процес. Вважаю, що сучасному викладачеві необхідно вибрати те «зерно», що дасть змогу створити свою «міні-методику». У творчого викладача і студенти прагнутимуть до творчості. Творчий підхід до побудови та проведення уроку, насиченість різноманітними прийомами, методами та формами викладання зможуть забезпечити його ефективність.

Вдало проведена робота завжди потребує значних зусиль і плідної співпраці викладача і студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Тернопіль Навчальна книга – Богдан 2007.- 232с.
2. Онищук В. О. Структура і методика уроку в школі. – К. 1973.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання Науково методичний посібник. – К. 1998.
4. Ли Н. Г. Рисунок. Основы ученого академического рисунка. – М. 2005.-480с
ил
5. Крамаров Конструктивный рисунок
6. Сокольникова Н.М. Основы композиции – Обнинск, 1996.
7. Яблонский В.А. Преподавание предметов «Рисунок» и «Основы композиции» - М., 1989.
8. Пучков А.С., Триселев А.В. Методика работы над натюрмортом – М., 1996.
9. Шорохов Е.В. Основы композиции – М., 1979
10. Игнатьев Е.И. Психология изобразительной деятельности детей – М., 1961.

ДОДАТКИ

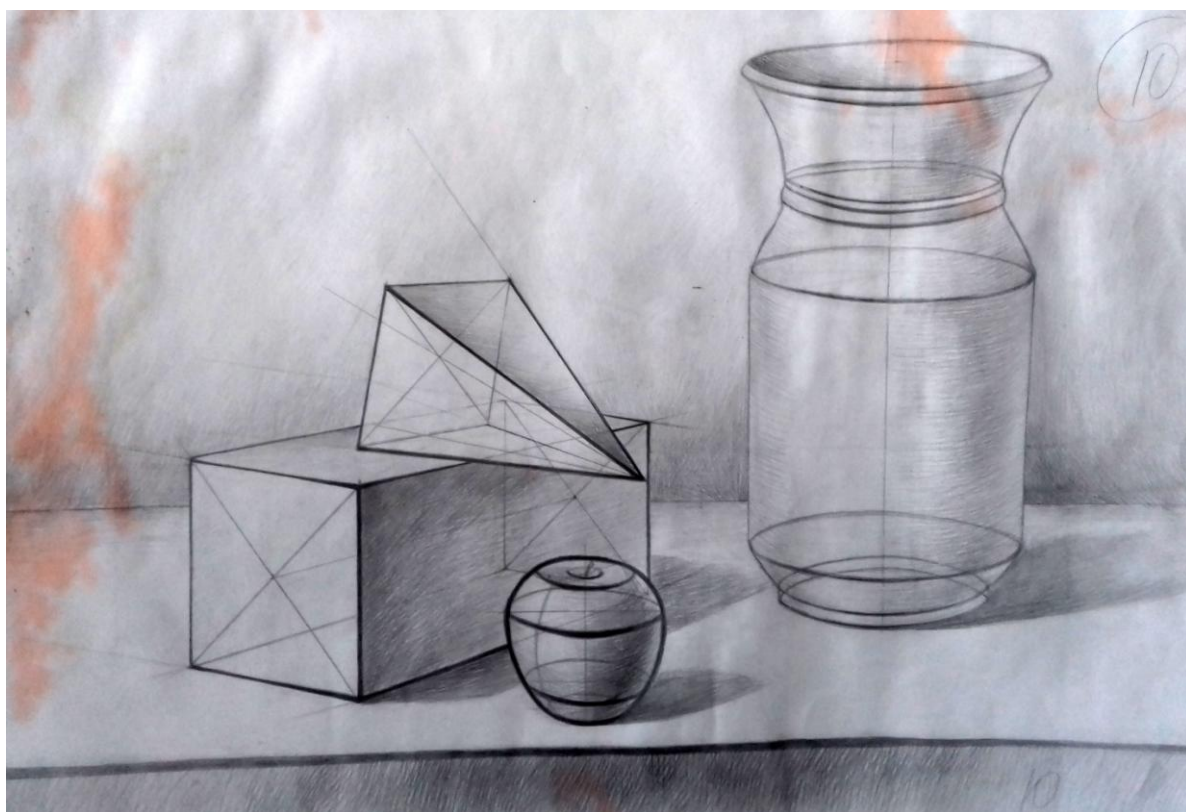
Виконав студент 1-го курсу ХОМ Коник Я.

Виконала студентка 1-го курсу ХВШ Іваницька С.

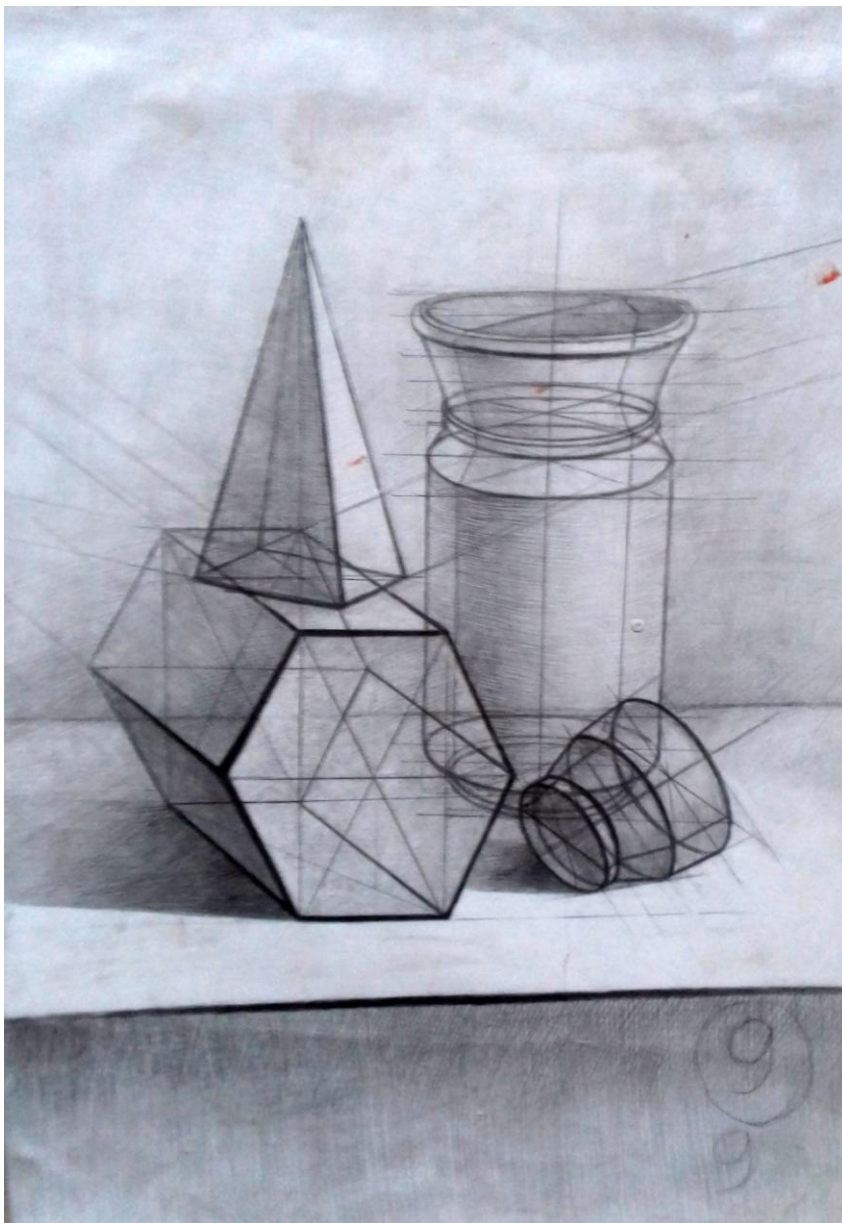

Виконала студентка 1-го курсу ХВШ Андрейчук І.

Виконала студентка 1-го курсу ХТ Коваленко М.

Виконала студентка 1-го курсу ХВМО Ковальчук К.